

Tíz éve történt

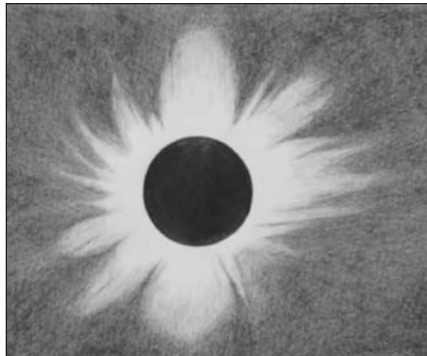
Éppen tíz éve annak, hogy hazánkban is átsöpört az árnyék. A évforduló alkalmából úgy gondoltam, elküldöm eme fantasztikus csillagászati jelenség általam készített grafikáját. Megpróbáltam a lehető legpontosabban ábrázolni a koronaszálak pillanatnyi helyzetét. Jó ideje vagyok tag, de eddig nem nagyon jeleskedtem az észlelések beküldése terén. Volt idő, amikor úgy gondoltam, eljött a lehetőség, s végre magam is távcsőtulajdonos lehetek, de az élet másképp hozta.

Először 1995-ben találkoztam az MCSE-vel, az akkori Szaturnusz gyűrűátfordulás alkalmával tartott Planetárium melletti távcsöves bemutaton. Igazi távcsövek voltak hadrendbe állítva. Az egyik bemutató, amikor észrevette, hogy a fák kezdik elfedni a Szaturnuszt, vállán a távcsővel arrébb sétált. Az érdeklődők hűségesen követték. Egy másik bemutatónál hatalmas vadásztávcső volt (azóta tudom, egy 20x60-as Tento), épphogy lement a Nap, de már az ég felé fordította.

Ekkoriban egy nevetésesen kicsi, 30 mm-es akromatikus zsebrefraktorom volt. Kicsinyisége, és az objektív fókuszában ülő Huygens-okulár ellenére az ég felé fordítottuk. A teleholdra álltam rá... Meg se fordult a fejemben, hogy így majd nem láthatom a domborzatot. Ez a katarzis kicsit később ért történt meg. A 25x-ös nagyítással megtaláltuk a Jupitert is. Lenn az utcán, míg a bolygót próbáltuk beügyeskedni a Huygens szűk látómezejébe, japán turisták figyeltek minket. 1996-ban, az augusztus 20-ai ünnepek alkalmával szinte mindenki a tűzijátékra figyelt, de én képtelen voltam levenni a szemem a növekvő holdsarlóról, mely ott csüngött mindvégig az ELTE épülete felett. Mit nekem tűzijáték, amikor a szépséges Hold vonzotta tekintetem. Az égi szomszéd mindvégig kitarzott, és olyan valószínűtlenül jól nézett ki, mintha átmenetileg felhelyezte volna valaki oda, akár egy festményt. 1997-ben belga turistáknak mutogattuk a számunkra is újdonságot jelentő Hale-Bopp kométát.

Amikor 1999-ben Lepsényen is átvonult a Hold árnyéka, olyan érzésem volt, mintha a Hold érintett volna meg. Fényképeztem is

a jelenséget egy 300 mm-es Tair objektívvel. Térképész nagyapám Praktica LB2-es gépét később kezdtem alkalmazni, aminek eredménye kis teleobjektíves állókamerás hangulatfelvételek fogatkozásokról, Iridium-felvilanásokról és a 2003. évi Mars-közelségről. Közben fejlesztettem a 3 cm-es zsebrefraktort is; a Szabó Sándortól vásárolt kiváló, 6 mm-es orthoszkopikus okulár került a kicsi távcsőbe. Ezzel az okulárral észleltük a 2001. novemberi Szaturnusz-fedést.

Mivel nagyobb és jobb műszerre vágytam, kezdésnek sikerült megszerezni Réti Lajos utolsó mechanikáját. Erre egy 150–170 mm-es Newtont szerzek majd be. Addig is végre egy 80/900 mm-es refraktor tulajdonosa lettem, ezt szintén Szabó Sándortól vettem, s havonta felviszem ferencvárosi gangos házunk harmadik emeletére, ahol a hazatérő lakóknak mutatom a Holdat, bolygókat. Számomra a Hold a kedvenc, örületesen látványos a felszín az orthóval. Az Apollo-15 landolási zónájában teljesen egyértelműen azonosítható volt a Hadley-rianás kanyargó, fehér csíkja. Egyelőre csak próbálkozom a felszín részleteinek rajzolásával, még gyakorolnom kell. A későbbiekben szeretnék bekapcsolódni a holdészlelésekbe.

Azzal zárom soraimat, hogy az egyesület vezetőinek, szerkesztőinek, szervezőinek és minden tagnak tiszta, derült eget, csillagászati jelenségekben gazdag nappalokat és éjszakákat kívánjak. Amatőr csillagász üdvözléssel:

Földvári István Zoltán

Égi iránytű

Mint minden tizenéves fiúnak (legalábbis annak idején), nekem is kedvenc olvasmányaim egyike volt a Nagy Indián Könyv. Old Shatterhand és Winnetou mokasszinjának nyomdokában messzire kalandozott képzeletem. Akkor még csak megálmodtam a varázslatos tájat, mit sem sejtve arról, hogy egyszer majd arra sodor az élet, és saját szememmel is láthatom a végtelen erdőket és a hullámzó prérít. Immár hat éve élek itt, az „indiók földjén”, de ennek ellenére csak most törtek rám először a rézbőrűek történetének emlékei, csak most éreztem meg újra azt a sodrást, ami a tiszta gyermeki képzeletet jellemzi. A sodrást, amit nem szabadna hagyni, hogy poshadat állóvízzé váljon. Mert amikor felnőttként elveszni látszik az út az élet veszélyekkel teli sűrű erdejében, talán semmi másra nincs jobban szükségünk, mint hogy valami emlékeztessen arra a magával ragadó belső áramlásra.

Engem nemrégiben a „nagy égi folyó” látványa sodort (ismét) magával – egy tő erős hullámainak köszönhetően szó szerint is. Történt ugyanis, hogy a bostoni hétvégi magyar iskola (Boskola) cserkészeivel egy háromnapos vízitáboron vettem részt a New Hampshire államban található Squam-tavon és annak szigetein. A második éjszaka népdaloktól fűtött tábortüze után a lányok nyugovóra tértek sátraikba, a fiúk is visszatértek a közeli szigeten lévő táborukba, s mindkét sátorhelyen megkezdődött az őrség. S hogy tétje is legyen a dolognak, éjjel felé mindkét táborhelyről titokban útra indult egy felnőtt, az ellenség képét magára öltve...

Csendesen lobogott a kis tűz, szótlanul gubbasztottak mellette a fiatalok, amikor az avaron táncoló haloványvörös árnyak közé vegyülve elosontam a vízpart felé. A csónakok ütemes, tompa koppanással ütődtek egymáshoz a gyengéden hullámzó vizen, fülem így tévedhetetlenül vezetett a stég felé. Elkötöttem a legutolsó kerut, s az evezőt igen lassan a vízbe merítve, lélegzetviszafaajtva indultam a „támadásra”. A part mentén haladtam, tudtam, egy kiugró szikla után kell majd a másik sziget felé ven-

nem az irányt, átevezni a kis csatornán. A faágak, levelek között átszűrődő vöröses fényt magam mögött hagyva azonban rá kellett jönnöm: itt sötét van. Bostontól alig két órányira északra a civilizáció egyetlen nyoma a déli-délkeleti horizont nátriumsárga derengése.

Csend. Végtelen csend. És sötétség. Végtelen sötétség. Abbahagytam az evezést, és felpillantottam az égre. A Tejút, mint egy nagy folyó hömpölygött nem túl magasán a horizont felett. A Szeneszsák mint kis sziget szakította meg a tekintetemet magával ragadó áramlást. Nem, nem volt olyan bársonyfekete az ég, mint Ausztrália közepén majd’ 15 évvel ezelőtt. De nem is volt sokkal világosabb, mint két hete Tucsontól délre a mexikói határon, az MMT mellől. De mindez itt, Boston mellett, egy vadregényes erdővel övezett tó közepén?

Csodálkozásomat egy váratlan lökés törte meg. Az arcokra csapódó hideg víz hatására összerándultak izmaid. A következő mozdulatok ösztönösek, teljesen öntudatlanok voltak. Mi történt? Hiába figyelem a vízfelszínt, nem látok semmit, minden koromfekete. Ekkor érkezik a következő lökés, s a kenu ismét majdnem felborul. Újból felnevez, s a Hattyú, amely eddig jobbra volt, most előttem, balra van. Fordulok. Mi történik itt? A választ a hajamat hirtelen felborzoló erőteljes fuvallat hozza meg: kikerültem a sziget adta szélárnyékból.

A négyzemélyes kenu hátuljában egyedül ülve annak eleje felemelkedett, és a nagy szabad vízfelület felől érkező hullámok belekaptak a hajótestbe. Gyorsan veszem a hirtelen jegesen hidegnek tűnő korányári levegőt, kezem szinte az életemért kapaszkodva szorítja az evezőt. Valahol mélyen tudom, nincs komoly baj, ha kell, hát kiúszom a partra, de mégis... Olyasfajta izgalom önt el, mint ami annak idején Karl May történetei hoztak elő bennem. Ösztönösen cselekszem, s csak a második sziget öblébe érve nyерem vissza öntudatom. Csak ekkor ébredek rá, hogy a csillagos ég vezetett át a „háborgó” csatornán, a Cassiopeia csillagképet követve értem révbé.

És ekkor, mint egy vízesés súlyos zuhataga törnek rám gondolatok ezrei. Ezen a kontinensen számtalan alkalommal botlottam bele a sokszor mesterséges, erőltetett indiai motívumokba, de talán most először érezhettem át egy kicsit azt, amilyen a természettel tiszteletre méltó harmóniában élő őslakosok élete lehetett. Valamit, ami a mai rohanó világból szinte teljesen elveszett. S egy pár percig egy kisfiú ült ott, az immáron ismét csendesen ringatózó kenuban, az égre nézve. A csendet nemhogy megtörte, hanem kiegyensúlyozta a bűvármadarak jellegzetes kiáltása, szárnyakat adva a tó vizében és a csillagok fényében megtisztult léleknek.

A feladatok s feleslegesség huzalozta agyat azonban nehéz kordában tartani, gyorsan próbára tettem hát a lányok őrségét, hogy aztán visszatérhessek abba az érintetlen, elveszett világba. De a visszaút már más volt. Nemcsak a hullámokra számítottam jó előre, de gondolataim is más, szabályozott viziken eveztek. Azon tűnődtem, miért is nem érzem magam jól ebben az „amerikai álomban”. Kényelmes jólét – mégis, valami hiányzik. Azzal foglalkozom, amit szeretek, műszereket építek hatméteres távcsövekhez. Szép ez, jó ez, és mégis.

Két hete épp egy 5 millió dollár költségvetésű infravörös spektrográfot avattunk fel Arizonában. Derült volt az ég, az utolsó javításokat tették a programozók, s csak percekre voltunk az Első Felvételtől, a „first light” pillanatától, amiért öt éve dolgoztunk. Én mégis kirohantam a kupolából a kis Fornax mechanikára szerelt teleobjektívhez és digitális fényképezőgéphez, hogy beállítsam az Antares vidékét, és elkezdjek exponálni. Ezren fotózták már ezt a területet az égen, ráadásul a Hold is alig 40 fokra van, de mégis, bízom a keskeny sávú szűrőben, és abban, hogy ez a felvétel különleges lesz. Mert az enyém, ez az én személyes kapcsolat azokkal a sötét porfelhőkkel, az M4 gömbhalmazzal, azzal a végtelennel odakinn...

Mire visszaértem, már ott volt az első kép a monitoron, s a többiek talán kissé értetlenkedve nézték, miért nem zavar egy cseppet

sem, hogy „lemaradtam” a nagy pillanatról. Nem, az én pillanatom majd akkor jön el igazán, amikor összeadom azokat a képeket az Antares vidékéről – gondoltam ezt halkán, magamban, az MMT vezérlőtermében.

És akkor miért is vagyok én most itt, és nem ott(hon)? Néha magam sem tudom, de legalább is bizonytalan vagyok. Mert mi is az, honnan is származik az, ami igazán fontos? És ilyenkor kissé összeszorul a szívem. A család, a barátok, észlelőtáborok emlékei mellett harsogó kontraszttal, meredek szakadékként tátong egy beteg társadalom mindennapjainak elfásító zsi bongása.

A kényelem, az individualításra formált jog uralta, elszigetelt kis egységekből álló ember-tömegben oly nehéz felismerni sokszor, hogy az embernek szüksége van a másik emberre. Kapcsolatra. Egymással. Az univerzummal, amiben él.

A stégen fekszem, órákkal később lehet már, hiszen a Vénusz fényhídján átsétálva csukódik le szemem. A hullámok gyengéden ringatják a fapallókat, s a csónakok ütemes dobogása szívverésként hat. Mintha egy anyaméh biztonságos, csillagfény szórta sötétjében térnék éjszakai nyugovóra...

Az Újvilágot felfedező hajósoknak, az indiánoknak, és oly sok vándornak a történelem során szó szerint a csillagok mutatták az utat. Talán nekünk, az úrkorszak féktelen sebességű technikai világában felnövő embereknek sem árt néha azzal a régi szemlélettel felnézni az égre, s elgondolkozni: hová is tartunk, miként és miért – csakúgy egyénileg, mint társadalmilag. A kis éjszakai kenus kalandom ráébresztett arra, hogy nekem valahol ezt az irányt mutatja, és ezt is jelenti hobbim, a csillagos ég. És amikor magyar cserkészeknek beszélek a csillagokról egy távoli országban, vagy egy járdaszigeten felállítok egy távcsövet, akkor ezeket a gondolatokat is szeretném/remélem megosztani másokkal.

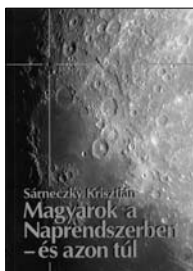
Fűrész Gábor

Kiadványainkból

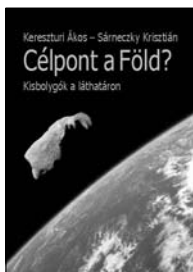
Az Ég Királynője a Holddal kapcsolatos több évszázados tudásanyagba enged betekintést. A kötet a Holdnak mint égitestnek a bemutatásával indul, valamint foglalkozik a nap- és holdfogyatkozások asztronómiai hátterével. Földünk kísérőjének bolygónkra, valamint az egyes élőlényekre gyakorolt valós, valamint az áltudományokban gyakran felbukkanó vélt hatásait is sorba veszi. Olvashatunk arról, hogy a Holdnak mely naptári rendszereknél jut fontos szerep, illetve betekintést nyerhetünk az égitesttel kapcsolatos mondák és mesék világába. A 172 oldalas mű a magyar elnevezésű holdkráterek listájával, valamint az űrkorszakban a Hold meghódítása során elért eredményekkel lesz teljes.

Ára 1600 Ft (tagoknak 1500 Ft)

Ebben a könyvben azokról a magyarokról esik szó, akiknek legalább a neve felkerült az égre akár új égitestek felfedezőjeként, akár úgy, hogy a hálás utókor vagy a hálás kortársak egy-egy égitestet, bolygóformációt elneveztek róluk. Előadások, távcsoves bemutatások vissza-visszatérő témája az, hogy milyen módon lehet elnevezni égitesteket személyekről, kinek van erre joga, felhatalmazása – egyáltalán miként működik a csillagászatban az égitest-elnevezések bonyolult rendszere. A kötet nagyobbik felében a magyar vonatkozású kisbolygók történetét olvashatjuk, majd az üstökösök, szupernóvák, kráter-elnevezések kerülnek sorra. Hogy melyik kráter került a borítón látható célerészbe, azt olvasóinknak kell kinyomozniuk.

Ára 1600 Ft (tagoknak 1500 Ft)

Első alkalommal 1937-ben került földszűrő kisbolygó az újságok címlapjára: a Hermes akkor 730 ezer km-re közelítette meg bolygónkat. Ezt követte az Icarus 1968-as, majd az Eros 1975-ös közelítése, 1989-ben pedig az Asclepius kisbolygó felfedezése adott alkalmat egy kis rémüldözésre. Az egyre hatékonyabb kisbolygó-kutató programoknak köszönhetően az ismert földszűrőket jelentősen megszapordták az utóbbi két évtizedben, gyakorta újabb muníciót adva a szenciációt kereső médianak. A Célpont a Föld? c. kötet a kisbolygók megismerésének történetét, kutatásuk módszereit mutatja be, és természetesen igyekszik reális képet adni a bolygónkat fenyegető kisbolygóveszélyről.

Ára 1801 Ft (tagoknak 800 Ft)

A megújult Pleione csillagatlasz is csillagképenkénti felosztású, így még a kezdő amatőrcsillagász is könnyebben tud tájékozódni az égen, mint a koordináták szerinti felosztású atlaszok alapján. Formátuma révén távcsoves vagy binokuláris észlelés esetén is kényelmesen használható. 41 térképlapon szerepel az égből 88 csillagképe. Az újonnan beillesztett 42-es számú térképlap a Virgo–Coma-galaxis-hamaz tagjainak azonosítását segíti. A Pleione Csillagatlasz térképlapjai 7,0 magnitúdóig tüntetik fel a csillagokat, amelyek mind láthatóak már egy kisméretű binokulárral, vagy keresőtávcsővel. A nagyobb léptékű részletképek határfényessége 10,0 magnitúdó. Az új kiadás Illés Tibor és Csörgöcs Gábor munkája.

Ára 600 Ft (tagoknak 500 Ft)

Kiadványaink megvásárolhatók személyesen a PolarCs Csillagvizsgálóban, ill. megrendelhetők az MCSE postacímére (1461 Bp., Pf., 219.) küldött rőzsaszín postautalványon, a hátoldalon a rendelt tételek megnevezésével.

Az égbolt mindenkié!

A világ éjszakai arca a Magyar Nemzeti Múzeumban.

A kiállítás időtartama: október 16–31.

Megnyitó: október 16., péntek 17^h (Apponyi-terem)

Ősszel hazánkba érkezik a „The World At Night” fotósainak világszerte kiállítássorozata, amely ez év januárjában a Csillagászat Nemzetközi Éve 2009 égisze alatt Párizsban, az UNESCO székházban kezdődött, és közel harminc nagyvárosban folytatódott a Távol-Keletről az USA 24 tagállamáig. A kiállítás anyagát Budapesten is megtekinthetik a csillagászat iránt érdeklődők.

Lapunk olvasói 2009. márciusi számunkban tájékozódhattak a TWAN megalakulásáról, céljairól és ars poeticájáról. A szervezet a csillagászat és a földrajz kapcsolatát mutatja be a fényképezőgép objektívjén keresztül, és emellett szorosan kapcsolódik az oktatáshoz, ismeretterjesztéshez, valamint a fényszennyezés elleni küzdelemhez. A Csillagászok Határok Nélkül (Astronomers Without Borders) eszmeiségével közösen, a társaság szlogenje összhangban van Kulin György szellemi örökségével: „Az égbolt mindenkié!” Így igazán magunkénak érezhetjük a világ éjszakai arcának bemutatását.

A megnyitó rendezvényen ötven kép kerül majd bemutatásra, melynek keretében igyekszünk áttekintést adni a TWAN fotósainak – görög, francia, spanyol, japán, amerikai, ausztrál, svéd, magyar, német, koreai, finn, iráni, kanadai, török, orosz – munkájából.

Mindenki magával hozza kulturális örökségét, fényképezési stílusát, a csillagászat és a földrajz kapcsolatát kamerájának objektívjén keresztül. Így megtekinthetjük majd az amerikai nemzeti parkok felett ívelő Tejutat, iráni, török tájak és csillagképek együttesének kompozícióját, a világ nagy obszervatóriumainak látványát csillagos égi háttérrel, a Földünk déli féltekéje felett ragyogó konstellációkat, valamint a magyar szemnek oly kedves hazai tájakat csillagos háttérrel egyetemben.

The World At Night
TWAN

A kiállított képek mellett egy moziteremben csillagászati tájképekből komponált animációk és videók lesznek megtekinthetők, amelyeken keresztül az idő kerekét felgyorsítva csodálhatjuk meg az ég körforgását és az égitestek mozgását. Zenei aláfestésként Kövi Szabolcs szolgáltat majd melódiákat a nyitórendezvényen. A dallamos, természetközeli és meditatív harmóniak kellemes hátteret adnak a képekben elmélyülni vágyók számára.

Ladányi Tamás

Együttműködő partnerek és támogatók

